

född svensk” was one of the reasons for their election successes: it allowed them to get rid their stigma as a party of racists and thus appeal to broader sections of the population. Thus, even a right-wing populist party was forced to adapt to the Sweden’s ”hegemonic anti-racism”. Additional pointed and provocative theses of this sort would have been desirable in this well-researched and convincingly argued book.

Södertörns högskola

STEFFEN WERTHER

David Larsson Heidenblad, *Den gröna vändningen: En ny kunskapshistoria om miljöfrågornas genombrott under efterkrigstiden* (Lund: Nordic Academic Press 2021). 270 s.

Sverige framhålls i såväl den internationella akademiska litteraturen som i den internationella debatten som ett föregångsland vad gäller miljöfrågor. Sverige var ett av de länder i världen som tidigast byggde upp en enhetlig offentlig administration för att hantera miljöproblemen många orsaker, bland annat genom att etablera världens första myndighet för miljövård 1967 – Naturvårdsverket (SNV). Hur den svenska staten tillsammans med industrin gemensamt hanterat miljöfrågorna från 1960-talet är relativt väl utforskat inom näringslivshistorisk, miljöhistorisk och statsvetenskaplig forskning. Även ekonomisk-historisk forskning har tydligt visat hur utsläppen av flertalet föroreningar, inklusive koldioxidutsläpp, minskat i absoluta tal sedan 1970-talet.

Mindre belagt är dock hur miljöfrågan som sådan gjorde entré i det allmänna svenska medvetandet. Just detta ”miljöuppvaknande” avhandlar David Larsson Heidenblad i *Den gröna vändningen*. Boken bidrar med ny kunskap kring vad som fick fram miljöfrågan i den allmänna debatten, när detta skedde och vilka som var de tongivande aktörerna. I åtta kapitel, varav sex innehåller den huvudsakliga och tematiskt uppdelade undersökningen, tar sig Larsson Heidenblad an frågan kring det svenska miljöuppvaknandet på ett relativt nydanande vis. Han fokuserar på hur kunskap om en ”hotande miljökris” cirkulerade i det svenska samhället, främst via och mellan naturvetenskapsmän, journalister, opinionsskribenter, men även mellan dessa aktörer och allmänheten. Då tidigare forskning främst har studerat hur enskilda miljöfrågor diskuterats eller hanterats i avgränsade kretsar, såsom bland elitaktörer eller inom olika nätverk, undersöker Larsson Heidenblad i stället hur miljöfrågan kom att bli en angelägenhet också för gemene svensk åren 1967 till 1972.

Larsson Heidenblad studerar en mängd aktörer, från naturvetenskapsmän, journalister och historiker till fältbiologer och studenter. Givet det begränsade utrymmet kommer jag att diskutera och kritisera boken främst utifrån dess viktigaste aktör – kemisten och socialdemokraten Hans Palmstierna som kom att bli en framstående miljödebattör, föreläsare och expert efter utgivningen av boken *Plundring, svält, förgiftning* hösten 1967. Enligt Larsson Heidenblad inföll alltså den gröna vändningen med publikationen av Palmstiernas bok och Palmstierna beskrivs således som en av de viktigaste av flertalet andra naturvetenskapsmän vilka fick kunskap om miljöfrågorna som ett sammanhållet problemkomplex att cirkulera i det svenska samhället från och med hösten 1967. Palmstiernas bok och gärning var inte den enda orsaken till det svenska miljöuppvaknandet, men bland den viktigaste. Före 1967 diskuterades enskilda miljöproblem som fristående från varandra, och inte på samma vis kopplade till en insikt om en stundande eller pågående kris, enligt Larsson Heidenblad.

Dock upplever jag som läsare en viss frustration i att innehållet i varken *Plundring, svält, förgiftning* eller andra verk av betydelse diskuteras närmare. Det förblir oklart hur Palmstierna och andra, som ofta skrev och uttalade sig om processer och skeenden långt utanför sina akademiska fält, faktiskt gick till väga för att välja ut vilken kunskap som skulle paketeras och cirkuleras, och hur detta skulle göras. Sådana analyser är viktiga för att förstå hur kunskap översätts (transformeras) mellan olika kontexter, samt för att förstå eventuella bakomliggande intressen, maktförhållanden och de resulterande effekterna därav. Larsson Heidenblad poängterar exempelvis att den nära kopplingen mellan Palmstierna och miljöfrågornas genombrott i Sverige var relativt unik internationellt sett, i och med att Palmstierna stod närmare politikens centrum (alltså socialdemokratin) än liknande aktörer utomlands (s. 130). Skildringen av journalisten Barbro Sollers arbete med att lyfta fram miljöfrågorna inom journalistiken i kapitel 4 är dock gjord på ett föredömligt sätt. Enligt mig är det genom Sollers värv som boken på bästa sätt lyckas belysa hur processen innefattade kunskapsproduktion, översättning, cirkulation och resulterande samhälleliga effekter ser ut.

Just Palmstiernas koppling till regeringsmakten blir särskilt intressant i och med att riksdagen och regeringen, men även den tunga industrin, redan före 1967 inlett ett (sam)arbete för att konstruera en omfattande administration för att hantera miljöproblemen, framför allt gällande buller och utsläpp från industrin till luft och vatten. Relationen mellan det samhälleliga uppvaknandet som Larsson Heidenblad beskriver och de politiska och industriella initiativ som kom att ge Sverige en internationellt framträdande position i miljöfrågan saknas dock. I boken ges betydande utrymme till Naturrekursutredningen (1964) som 1967 publicerade en SOU kring vikten av

utökad miljöforskning. Gällande tekniskt miljöskydd, vilket har varit en paradgren i det svenska miljöskyddssystemet, nämns desto mindre. Främst går tankarna till Immissionssakkunniga (1963), vilka lade grunden till etablerandet av SNV (1967, där Palmstierna senare fick anställning), och 1969 års Miljöskyddslag. Både SNV och Miljöskyddslagen har inom näringslivs- och teknikhistorisk forskning lyfts fram som synnerligen betydelsefulla för att minska utsläpp och buller från förorenande industri. Även Institutet för Vatten och Luftvårdsforskning (IVL), grundat 1966 på initiativ av Industriförbundet, har beskrivits som en viktig kugge för att cirkulera kunskap kring miljöproblemen och dess lösningar mellan industrin och staten, där industrins samarbetsvilja och proaktivitet har poängterats.

Givetvis var dessa nämnda initiativ inte direkt i allmänhetens blickfång. Det som nämnts ovan visar dock på att en offentlig och industriell administration redan var under uppbyggnad före "den gröna vändningen". Denna administration kom också att staka ut svensk miljöpolitik för lång tid framöver, vilket väcker frågor kring den gröna vändningens roll i miljöpolitiken och i samhället. Fungerade den gröna vändningen som ett sätt att legitimera redan beslutad policy? Hade det nyväckta miljömedvetandet någon inverkan på hur miljöfrågorna hanterades i det svenska samhället, och i så fall hur? *Den gröna vändningen* är ett intressant och viktigt bidrag inom ett område som är tämligen magert utforskat. Dock hade boken tjänat på en diskussion av det svenska miljöuppvaknandet i relief till de politiska, tekniska och ekonomiska processerna som lade grunden till Sveriges ledande roll i den samtida och nutida internationella miljödebatten. Särskilt det sjunde kapitlet om konflikter kopplade till miljöfrågan hade blivit lättare att förstå i ljuset därav.

Umeå universitet

MATTIAS NÄSMAN